

Česko-lužický věstník

číslo 5 / květen 2014

ročník XXIV

Marja Krawcec

Ralbičanska nježdela

je swěčkběła
nosy wobrazy zašłosće we
sebi njepopřeju spara
w kóždej pótnicy mojeje kože
budža so womjelknjene zynki
maja narunać mój pomjatk
přichodny čas
klečí před durjemi
ma próšnej woči
pytatej za maličkosćemi
na polčkach njezwěrju sej
trěć proch z
dokładami prjedawšeje přitomnosće

*Ze sbírky bosa přez šćerniščo (LND, Budyšin 1986)
přeložil Radek Čermák.*

Ralbická neděle

je bílá jako svíce
nosí obrazy minulosti v
sobě nedopřeju spánku
v každém póru kůže
budí se umklé zvuky
mají mi napravit paměť
budoucí čas
klečí u dveří
má zašlé oči
hledají malichernosti
na poličkách si netroufnu
utírat prach s
doklady dřívější přitomnosti

*Akvarel Sophie Natuškec datovaný k 8. 4. 1991.
Převzato z publikace Serbske tworjace
wumělstwo/ Sorbische bildende Kunst 1923-
1998. Domowina, Budyšin 1998.*

Z DOMOVA

► **Valná hromada Společnosti přátel Lužice se uskutečnila 29. března.** Jako tradičně v posledních letech se konala v Lužickém semináři, který je jejím sídlem. Na počátku Petr Kaleta přivítal všechny zúčastněné, shrnul uplynulý rok a oznámil přítomným, že už nebude znovu kandidovat. Následně Klára Poláčková zhodnotila jeho šestileté působení a poděkovala mu za stabilizaci provozu Společnosti po návratu do Lužického semináře. Lucie Janovská Kolarovičová přednesla zprávu o vycházení Česko-lužického věstníku. Kromě informací o jednotlivých číslech se účastníci dozvěděli, že Věstník vychází řádně se stabilním rozpočtem. Vedoucí redaktorka podotkla, že bude usilovat o to, aby vycházelo více kritických příspěvků. Klára Poláčková představila hospodaření SPL v roce 2013. Přehližitelé účtů ani účastníci valné hromady neměli k její práci žádné připomínky. Do budoucna ale Poláčková nechce být „ministřiny financí“, která rozhoduje o rozpočtu Společnosti, ale pouze účetní, proto chce, aby byly přijaty směrnice ke způsobu schvalování plateb předsednictvem SPL. Martin Boukal referoval o úspěšném rozvoji Hórnikovy knihovny a rostoucím počtu návštěvníků.

Ukázalo se, že Kaleta předává Společnost svému nástupci v dobrém stavu. Po pěti letech byl v plánu na rok 2014 zvýšen počet každoročních akcí. To je mimo jiné zásluhou členky předsednictva Elišky Papcunové, která se ukázala jako zdatná projektová manažerka, mimo jiné při organizaci podzimního workshopu lužickosrbské mládeže. Financování prostor v Lužickém semináři je bohužel zajištěno zatím pouze na rok 2014.

Pak proběhly volby nového předsednictva SPL. Nejstarší člen dosavadního vedení Petr Kadlec byl jednomyslně zvolen předsedou. Neměl protikandidáta. Napínavější už byly volby místopředsedů. Eliška Papcunová kandidovala na místopředsedkyni a jako svého pracovního partnera, se kterým budou novému předsedovi pomáhat ve styku s Lužicí a v elektronické komunikaci, představila bývalého místopředsedu Davida Lenka. Proti ní se postavil Miloš Malec, dosavadní člen předsednictva. Papcunová a Lenk dále představili ucelený program, který zahrnuje například úpravy internetových stránek, spolupráci s mladými Lužickými Srby a širší zpřístupnění Hórnikovy knihovny. Malec představil své dosavadní aktivity, ve kterých by chtěl pokračovat, například ve formě zorganizování Slezského dne. Zvolen byl nakonec nový tým sestá-

vený Papcunovou a Lenkem. Milan Hrabal k tomu z vlastní zkušenosti poznamenal, že pro organizaci akcí není nutné být členem statutárního orgánu. Členy předsednictva dále jsou Lukáš Novosad, Jan Zdichynec, Antonín Kříž a Milan Hrabal. Kromě Jana Zdichynce všichni zvolení už ve vedení SPL byli, představují tedy zároveň obměnu i návaznost. Přestávek ve sčítání hlasů využili účastníci valné hromady k dotazům na odstupujícího předsedu. Obdržel tak například dotaz na zrušení sorabistiky na Filozofické fakultě UK a situaci po nástupu nové děkanky, lingvistky Mirjam Friedové. Za původce Kaleta označil bývalého děkana Michala Stehlíka, který byl iniciátorem změn na tehdejší Ústavu slavistických a východoevropských studií (odvolání vedoucí ústavu atd.). Kaleta odpovídal také na dotaz k saskému centru, se kterým SPL sdílí budovu Lužického semináře. Kontakty jsou korektní, ale konkrétní spolupráce neprobíhá.

Volba nového předsednictva ukázala ještě jednu skutečnost. Do roku 2008 byli mezi činovníky SPL studenti pražské sorabistiky, do roku 2014 ji zastupoval Petr Kaleta jako pedagog zodpovědný za její výuku na Katedře středoevropských studií (dříve slavistika). Nyní jsou vůdčími osobnostmi SPL dvě ženy, které studují Masarykovu univerzitu v Brně, doplňují je tři muži, rovněž z akademických kruhů: Jan Zdichynec, který vyučuje na Ústavu českých dějin FF UK, kde se sorabistickým tématům rovněž věnuje (v rámci dějin Horní a Dolní Lužice), Lukáš Novosad, který studuje sorabistiku v Lipsku a Milan Hrabal, který spolupracuje s Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Ze sorabistiky na nynější katedře středoevropských studií není v SPL aktivní nikdo a nepřicházejí ani články od těchto studentů. Je vidět, že atmosféra na KSES, kde se dříve koncentrovaly sorabistické aktivity, prostě sorabistům nepřeje a těžiště sorabistiky se přesunulo jinam, i když nelze Kaletovi upřít vytrvalou práci na propagaci SPL a česko-lužických vztahů. Historie sorabistiky na pražské slavistice se uzavřela 27. září 2011, když poslední student Stanislav Tomčík, nynější lektor dolnolužické srbštiny na Univerzitě v Lipsku, obhájil diplomovou práci na téma Analýza diskurzu o kulturních akcích v deníku Serbske Nowiny.

Společnost přátel Lužice rovněž rozšířila svůj pomyslný pantheon. Byli jmenováni tři zasloužilí členové: Leoš Šatava, Milan Hrabal a Libuše Hrabová. O prvních dvou jsme si mohli přečíst článek v minulém čísle Věstníku, o profesorce Hrabové článek připravujeme.

Nový předseda na závěr vyvolal diskusi o změně stanov. Prvním tématem bylo možné zřízení čestného členství, kde byly uvedeny kladné i záporné příklady. Dále bude zapotřebí změnit status SPL z občanského sdružení na spolek nebo obecně prospěšnou společnost. Nakonec bylo schváleno usnesení, podle kterého vznikne komise, která celé stanoviny přepracuje a rozešle členské základně.

Nové vedení bylo poprvé zvoleno s jasným a velmi ambiciózním programem, což je kvalitativní posun oproti dřívějším situacím. Za rok se ukáže, co se z programu podařilo splnit.

red

► **Úspěch sorabistického tématu na studentské konferenci.** 4. dubna zvítězil student historie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Ladislav Futtera, jehož článek věnovaný vztahu Lužickosrbského Sokola k Mladé Boleslavi vyšel v zimním dvojčísle Česko-lužického věstníku roku 2012, v celostátní studentské vědecké konferenci Historie s příspěvkem věnovaným kontaktům s Lužickými Srby na Mladoboleslavsku v letech 1918-1938. Futtera obstál ve značné konkurenci témat věnovaných moderním a soudobým tématům a ukázal, že sorabistické téma může uspět v širším kontextu a oslovit i příslušníka nejmladší generace. Futtera v současné době pod vedením Jana Zdichynce připravuje diplomovou práci, která rozvíjí téma lužickosrbsko-česko (slovenských) styků v době první poloviny 20. století.

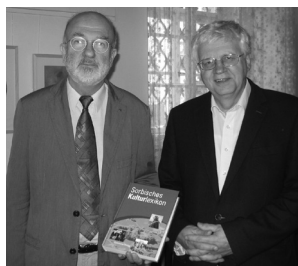
red

► **Adaptace příběhu o čarodějové učni Krabatovi v pražských Dejvicích.** Divadelní spolek Nepřijatelní v roce 2009 nastudoval adaptaci příběhu o čarodějové učni Krabatovi. Představení bylo nacvičeno česky a lužickosrbsky a tři představení byla odehrána i v Lužici. Na české premiéře bylo jako předprogram uspořádáno autorské čtení spisovatelky Lubiny Hajduk-Veljkovicové se scénickým čtením části z jejího dramatu Vykopávky (Wurywanki) s názvem Vodník. V roce 2014 tuto scénu nastudoval spolek podruhé a spolu se scénou Past (Pasle) ji zařadil do kabaretního pásma s názvem Eintopf, které mělo premiéru 8. dubna v Klubovně v pražských Dejvicích. Ukázky z absurdního dramatu pojednávají o homosexuálním vodníkovi v terapeutické skupině a ženě, která má za společníka pouze televizi. Český překlad byl publikován v prosincovém čísle Česko-lužického věstníku roku 2003.

Radek Čermák

► **V sobotu 26. 4. 2014 se v Lužickém se-**

mináři konala prezentace Lužickosrbského kulturního lexikonu. Novou encyklopedickou příručku Lužickosrbského ústavu,

Dietrich Šolta a Franc Šěn přestávají v Lužickém semináři Lužickosrbský kulturní lexikon.
Foto: Eliška Papcinová

mináři konala prezentace Lužickosrbského kulturního lexikonu. Novou encyklopedickou příručku Lužickosrbského ústavu, která vyšla na konci minulého roku, přijeli do Prahy představit dva hlavní autoři – Dietrich Šolta-Scholze a Franc Šěn. V e l m i obsáhla publikace s názvem *Serbski kulturny leksikon* čítá 237 hesel, na kterých od roku 2004 pracovalo 80 autorů. Dvě třetiny hesel zpracovali 23 současní a bývalí pracovníci Lužickosrbského institutu, na dalších se podíleli externí spolupracovníci včetně zahraničních. Jedním z nich je i Leoš Šatava, který zpracoval heslo o národních symbolech.

Dietrich Šolta-Scholze hovořil o dřívějších plánech vzniku podobné encyklopedie, Franc Šěn o konkrétních aspektech přípravy předstávané knihy. V roce 1934 inicioval II. Mezinárodní slavistický kongres ve Varšavě vznik vícesvazkové encyklopedie o Lužických Srbech, která by měla osvětlit a vyvrátit zažitá omyly. Úkolem byl pověřen Josef Páta, jenž ale kvůli násilné smrti nemohl práci realizovat. Po válce se úkolu zhostila Matice lužickosrbská, jejímž cílem však bylo spíše vzdělávání lužickosrbských učitelů. V roce 1949 se pak spojila s Domowinou a příručka opět nevznikla. Úspěšnější byl učitel Ota Wićaz, který se sám pustil do práce a do své smrti v roce 1952 zpracoval první dvě písmena. V roce 1970 vyšel biografický slovník a v období NDR také dvě německé příručky, jedna určená školám a druhá z pera Manfreda Thielmanna. V novém tisíciletí se tvorby encyklopedie ujal Lužickosrbský ústav, který sdružuje odborníky z různých oborů a je tedy pro to nejnvhodnější.

Prezentovaný lexikon je v německém jazyce. Šolta-Scholze k tomu uvedl: „Prastarý boj mezi dvěma etniky [Němci a Lužickými Srby] je už rozhodnutý, patří k společným dějinám. Ale opravdu nepřijatelné jsou nevědomost, neznalost, nezájem nebo dokonce ignorace. Proto bylo naším cílem německou veřejnost v Lužici, ale i v celém Německu [...] poučit, informovat o tom, co původní obyvatelé lužické oblasti v 1500 letech vykonali: od osídlení v 7. století až do politické aktivity v Drážďanech a Postupimi dnes.“ Franc Šěn citoval dolnolužického novináře Horsta Adama: „Náš největší nepřítel je nevědomost našich poslanců.“ a dodal, že publikace bude užitečná i pro studenty (jen dolnolužické gymnázium v Chotěbuzi

nakoupilo 30 výtisků) a také pro Lužické Srby, kteří se k srbství hlásí, ale jazyk již neovládají.

V rámci diskuse po prezentaci se Leoš Šatava a Bohumil Horníček ptali po plánech, zda budou vydány i zkrácené verze v lužické srbštině a v češtině, bohužel to ale finance nedovolují. Petr Kaleta ale připomněl, že v návaznosti na pověření vytvořit lexikon, které dostal již Josef Páta, se o tomto v Čechách skutečně v roce 2006 uvažovalo. Franc Šěn představil plány na rozšiřování lužickosrbské Wikipedie, což se zdá být v tuto chvíli velmi dobrou cestou.

Lužickosrbský kulturní lexikon vzbudil v Německu ohromný zájem – během prvních dvou měsíců se již prodaly dvě třetiny nákladu, tedy více než 1100 exemplářů. Publikaci bylo možno zakoupit i během prezentace v Lužickém semináři, další zájemci budou mít možnost si ji pořídit na veletrhu Svět knihy (15.–18. 5.), kde bude k zakoupení s výraznou slevou.

red

Z HORNÍ LUŽICE

► (SN 7. 4.) **Tradiční soutěž mladých lužickosrbských hudebníků v Budyšině a Chotěbuzi měla dobrou úroveň.** Vyjádřila se tak jedna z porotkyň, intendantka SLA Milena Vettrainowa. Soutěž proběhla ve dvou kolech na konci března a začátku dubna; poprvé se jí účastnily také talentované děti a mládež z Dolní Lužice. 10. května se bude na wojereckém zámku konat koncert, na kterém vystoupí vítězové soutěže.

► (SN 8. 4.) **27 bretonských studentů navštívilo Lužici.** Jejich pobyt ve Worklecích a okolí navazuje na více než desetileté vztahy mezi Lužicí a Bretaní. Mládež byla ubytována v lužickosrbských rodinách. Kromě jiného navštívili studenti nejen zajímavá místa v Lužici a Německu, ale vydali se i na výlet do Prahy.

► (SN 13. 3.) **Jazykové středisko Witaj připravilo aplikaci Serbsce lochko/Sorbisch leicht pro mobilní telefony.** Jde o německo-lužickosrbskou konverzaci, která uživatelům nabízí překlad nejčastějších frází a obrátů k situacím všedního dne, aby si je uživatel mohl lehce zapamatovat. Mimo jiné jsou k dispozici otázky a odpovědi týkající se jídla a nápojů, povolání nebo určení času. Tento krátký jazykový kurs má motivovat studenty lužické srbštiny, turisty, ale i německy mluvící obyvatele k tomu, aby navazovali kontakt s Lužickými Srby v jejich řeči. Zájemci si mohou aplikaci stáhnout zadarmo z portálu Google Play Store.

► (SR 16. 4.) **21. a 22. června se bude ve Slepém konat VII. dudácký festival.** Vy-

stoupí na něm okolo 200 účinkujících, mj. z Česka, Chorvatska a Bulharska. Zvláštností bude skupina z Rakouska, která dudy kombinuje s rockovou hudbou. Zatím však o festival není mezi návštěvníky velký zájem.

► (SR 15. 4.) **Nakladatelství Domowina se letos po dlouhé době poprvé nezúčastní knižního veletrhu ve Varšavě.** Důvodem je hospodářská situace, protože nakladatelství dostalo letos o 100 000 eur méně než v minulých letech. Mízi tím jediná pravidelná prezentace lužickosrbské kultury v Polsku. Ohroženy jsou také různé knižní projekty. Jednatelka Marka Macijowa uvedla: „Největší část škrtnů se dotkla lektorátu obecné a vědecké literatury - různé knižní tituly musíme přesunout, a to u pedagogické literatury stejně jako u literatury obecné a vědecké.“

► (SR 14. 4., 15. 4.) **Předseda Svazu lužickosrbských umělců Benedikt Dyrlich na veřejném fóru v budyšinském divadle přirovnal současnou kulturní a jazykovou situaci Lužických Srbů k roku 1937.** Citovala ho různá německá média. Podle svazového předsednictva Domowiny nelze současnou situaci přirovnávat k období zákazu lužickosrbské kultury za nacismu. Dyrlich na to reagoval, že přirovnání k nacismu nepoužil a považuje to za nedorozumění. Chtěl jen upozornit na to, že Lužičtí Srbové musejí o prostor pro svůj jazyk a kulturu bojovat stejně jako v období nacismu a NDR.

► (SN 22. 4.) **Počasi přálo jízdám „křížácků“ i oslavám velikonoc v Horní Lužici.** Celkem se letošních jízd zúčastnilo 1621 jezdců na koních, mezi nimi dva zlatí jubilanti Pawoł Kumer z Němců a Alfons Čórlích z Baconě, 23 stříbrných jubilantů a 39 nováčků. Tisíce diváků (zdroje hovoří o až 35 000) přihlíželo nezapomenutelnému zážitku procesí, které přineslo velikonoční poselství. Velký zájem byl i o koulení vajec na budyšinském Hrodzišku. Ovšem i ve střední a Dolní Lužici probíhaly oslavy Velikonoc dle místních tradic.

► (SN 22. 4.) **Ve Wojerecích proběhl tradiční hudební festival.** V rámci 49. Wojereckých dnů hudby se na Zelený čtvrtek konal v tamním Lužickosrbském sále koncert „Tradice – slovanská hudba“, který předvedlo drážďanské kvarteto Mercurius. Program koncertu byl velmi pestrý a – jak je na tomto festivalu již po desetiletí zvykem – středem zájmu i letos byla tvorba lužickosrbských umělců. Posluchači si tak mohli vychutnat díla Ulricha Pogody, Jana Pawoła Nagela nebo Detlefa Kobjely. Drážďanské těleso zakončilo koncert smyčcovým kvartetem F dur opus 96 Antonína Dvořáka.

► (SR 23. 4.) **Tomasz Nawka končí na mís-**

tě ředitele Lužickosrbského muzea, na konci dubna odchází do důchodu. Novou ředitelkou se stane Christina Boguszowa. O místo ředitele se ucházelo 18 kandidátů. Boguszowa pracuje v muzeu od roku 1988, zabývá se hlavně výtvarným uměním.

► (SR 24. 4.) **Německá stanice ARD oslavila 50 let pražského studia.** Stalo se tak na slavnostním programu na německém velvyslanectví. Zvláštní poděkování patřilo Danku Handrikovi z Dobrošic, který studio vede od roku 2008.

► (SR 26. 4.) **V Lipsku se konala mezinárodní akademie teremistů (teremin - elektronický hudební nástroj).** Iniciátorkou a hlavní organizátorkou byla lužickosrbská virtuoska Carolina Eyckec. Kromě různých seminářů a workshopů se konaly i koncerty klasické a džezové hudby.

► (SR 26., 28. 4., 30.4.) **Iniciativa „Strukturální změnu teď – žádné Wochozy II“ uspořádala protestní pochod** pod heslem „naše lány a vsi jsou nám svaté“. Pochod vedl ze Slepého a Mulkec do Rowného. Zúčastnilo se ho asi tři sta lidí. Mezi řečníky byl poslanec Hajko Kozel, ochránce přírody a SPL. Vattenfall chce se Slepým a Trjebinem ještě letos podepsat nové smlouvy o přesídlení 1700 obyvatel kvůli rozšíření dolu Wochozy II.

Domowina zveřejnila koncept střednědobého programu. Zájemci o diskusi nad ním si ho mohou přečíst ve třech jazykových verzích, viz: <http://domtest.sorben.com/hsb/forum/programowa-diskusija-domowina-2025>

Z DOLNÍ LUŽICE

► (NC 12) **Případné ustavení lužickosrbského parlamentu bude běh na dlouhou trať.** Hned na začátku vyvstává otázka, na základě jakých předpisů by „Sejmik“ fun-

goval a jaké by měl mít pravomoci. Obecně se očekává, že by to měl být volený orgán, který bude hájit lužickosrbské zájmy. Pokud by měl být založen jako soukromoprávní subjekt, jednalo by se v podstatě o obdobu českého občanského sdružení resp. spolku či obchodní společnosti. Je otázkou, jak by takováto „soukromá firma“ hájila lužickosrbské zájmy na zemské či spolkové úrovni. Zřejmě lepší postavení by měl „Sejmik“ jako veřejnoprávní subjekt založený na základě zákona (obdobně jako např. správa sociálního zabezpečení) a fungující na základě zákonem definovaných ustanovení. K tomu však nestačí, aby byl schválen jeden zákon „o Sejmiku“. Je potřeba zajistit návaznost na další právní předpisy. Jedině tak by mohl efektivně reprezentovat ty, kteří si své zástupce v parlamentu zvolí. Ať už by „Sejmik“ vznikl jako soukromoprávní či veřejnoprávní subjekt, ovlivnil by postavení Domowiny. Ta dosud funguje jako zastrešující organizace jiných lužickosrbských institucí. Po ustanovení lužickosrbského parlamentu by její vliv zeslábl. Je dokonce možné, že by se Domowina a „Sejmik“ ocitli v opozici.

► (NC 13) **Cyklisté v okrese Spréva-Nisa se musejí mít na pozoru.** Rok od roku roste počet odcizených kol. Zloději se zaměřují zejména na moderní, dobře vypadající kola. Problém se už netýká pouze měst, krade se také na venkově. Jsou to dobře organizované skupiny, které odcizená kola dále prodávají. Policii se daří odhalit zhruba 25 % případů. Nejde pouze o stereotypně předpokládané zloděje z Polska a východní Evropy. Dle policejní mluvčí Bettiny Groňové tvoří značnou část pachatelů Němci. Ti si takto „přivydělávají“ na alkohol a drogy.

► (NC 14) **Uživatelé dolnoněmčiny v Braniborsku chtějí založit Spolek pro dolnoněmčinu.** Inspirací pro založení

spolku byla Domowina, jejímiž stanovami se inspirovaly i stanovy dolnoněmeckého spolku. Na braniborské politické scéně tak budou působit dva menšinové spolky. Dolnoněmčina má statut regionálního jazyka. Zvláště na severu Braniborska má dlouhou historii, jde o původní jazyk, který teprve v novověku postupně pod vlivem školství a sdělovacích prostředků vytlačuje dnešní němčina (tj. spisovná hornoněmčina). Dolnoněmčina se dříve užívala také na území Dolní Lužice, a proto řada dolnoněmeckých výrazů pronikla i do lužické srbštiny.

► (NC 14) **Towaristwo za serbski kulturny turizm prezentovalo Lužici na veletrzích v Erfurtu, Drážďanech i Berlíně.** Chce tak přilákat turisty na to, co v jiných koutech Německa neuvidí. Na stránkách www.tourismus-sorben.com představuje vodník Lužici jako kraj tradic, pověstí a řemesel. Vedle lidových zvyků nabízí i rozmanitou krajinu, od Lužických hor přes Błota po Lužickou jezerní oblast. Vše je dostupné autem, vlakem i na kole.

► (NC 15) V Polsku působí další spolek, který se zaměřuje na Lužici. **Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łużyc w Lubaniu** prezentuje místním lidem historii polské části Lužice a přibližuje tradice, které se zde udržovaly. Polští kolegové pořádají nejrůznější výstavy a přednášky, na nichž se lidé dozvědí, čím žila Lubáň před sto lety a čím nyní. Podobných spolků působí v polské části Lužice více. Lidé, kteří se zde narodili, chtějí poznat minulost a kulturu svého kraje. Na stránkách www.naszeluzyce.pl jsou pravidelně aktualizovány informace o dění v Lubáni a okolí

Ze Serbských Nowin podala Lucie Janovská Kolarovičová, z Nowého Casniku Josef Blažek, z Serbského rozhlosu Radek Čermák.

TÉMA

Asymetrie mezi většinou a menšinou na příkladě Lužických Srbů

Měrćin Wałda

Většina není rozumnější než menšina

65. dopis G. E. Lessinga, zabývající se nejnovější literaturou, končí poznámkou, ve které tento německý klasik přirovnává srbství¹ k neštěstí. Lessing, který se narodil v Kamenci a situaci

Lužických Srbů dobře znal, psal o Srbech všeobecně přátelsky.² Proto lituje, že je německá veřejnost stále toho názoru, že přijde do neštěstí, stane-li se srbskou.³

Jak žije srbská menšina dnes, 250 let po Lessingovi? Menšiny

¹ V originále „wendisch“ – zastaralý německý výraz pro vše srbské od slova „Wenden“, označujícího nejzápadnější Slovany v Německé říši.

² Alespoň dvakrát vystupují lužickosrbské figury sympaticky, v „Der junge Gelehrte“ a „Der Schatz“.

³ Viz H. Zwahr: Meine Landsleute. Bautzen 1984, str. 497 (doslov).

jako Srbové jsou většinou dvojjazyčné a bikulturní. Mají vícestrannou identitu a dvojí kulturní perspektivu. Přesto musí stále přemýšlet o věcech, které jsou většinou, v našem případě Němcům, samozřejmé. Musí se pořád dokola bránit, resp. stojí před stále novými výzvami. Při tom zažívají štěstí i smutek – a často opovržení.

Dnešní otázky, které se zabývají sociálními a kulturními diferenciacemi, jsou zřetelnější z hlediska menšin, protože ty mají ve srovnání s většinou často citlivější zkušenosti se socializací. Rozhodující ale zůstává, co kdo vůbec uznává.

Francouzský psycholog Le Bon v devatenáctém století popisuje ve své *Psychologii davu*,⁴ že objekty vnímání – jako náboženství, politika, morálka, sympatie, antipatie atd. – u člověka zřídka přesahují úroveň průměrného jednotlivce, bez ohledu na to, jestli je to matematik, nebo švec. Dav nemůže být nikdy inteligentní. Pokud bychom smíchali vlastnosti všech jednotlivců v rámci davu, vznikl by z toho jen průměr, nikdy nějaká nová a lepší kvalita. Hlavní vlastností jednotlivce v davu je snižování vědomí vlastní individuality a zaměření myšlenek a citů jedním směrem, což má vážné následky (viz Německo od roku 1933). Dav je velmi jednoduchý a snadno se zapálí pro věc – to platí i pro pocity, dobré nebo špatné, které vyjadřuje. Protože dav zná jenom silné a extrémní pocity, vede rychle pouhá náklonnost ke zbožnému uctívání, nejasné podezření je neotřesitelnou jistotou; jiskra nedůvěry nebo averze se u jednotlivce v davu může rychle přeměnit v nenávisť. Síla pocitů v davu kvůli chybějícímu pocitu zodpovědnosti ještě vzrůstá. Zodpovědnost jedince se totiž v davu přenese nebo rozdělí mezi všechny, a tím se pocit zodpovědnosti snižuje. Zdáni má vždy prioritu před skutečností, protože masa myslí v obrazech a nechává se jimi ovlivňovat. V davu ztrácejí nevzdělaní, závistiví nebo naivní lidé pocit vlastní neschopnosti; jejich bezmoc roste v hrubou, obrovskou sílu. Davy nikdy netoužily po spravedlnosti. A zvláštností nadutého vědomí je to, že se odmítá na věci dívat tak, jaké opravdu jsou. Dav touží po hotových názorech, jejichž úspěch neleží v pravdě nebo spravedlnosti, ale ve vlastní svatozáři. Tolik Le Bon.

Zákony znají většinou jen většinu

Pro většinu je těžké zpochybnit svou vlastní dominanci, resp. převahu. Proto je odkázána na korektiv menšiny. Menšinu tvoří většinou ti přemožení, podřízení. To je příčinou toho, že právě menšiny mají citlivé zkušenosti, které jsou pro společnost důležitější než zkušenosti s triumfem vítězství. Podřízení nejsou ve škále veřejného hodnocení nahoře na prvním místě, spíš úplně dole, protože většina měří všechno sebevědomě svými měřítky. Nakonec se menšiny nebo podřízení sami se strachem a nevolí měří měřítky většiny a považují se za historicky irelevantní. Většina bývá toho názoru, že důležité jsou jenom velké národy a státy. Tak podléhají menšiny zákonům a zkreslenému pohledu většiny, protože jsou vystaveny jejím předsudkům a klišé. A většina ustanovuje autoritou své dominantní pozice normy a pravidla, podle kterých je třeba jednat, resp. ustanovuje, jak se

společenské zdroje rozdělí. Tato konfigurace sil ale nemusí být vždy spravedlivá.

Jsou-li v liberální společnosti menšinová práva z větší části zakotvená v zákonech, potom jejich každodenní prosazování není uspokojující. V liberální demokracii, jak píše filozof Christoph Menke, se sice pojmy jako rovnoprávnost a svoboda propagují, ale Menke je přesvědčen, že tato diskuse musí ve společnosti pokračovat. Na prvním místě by měla stát politická práva, která jsou i v dnešní liberální demokracii těžko prosaditelná. Menke si myslí, že je zapotřebí revoluce společenských poměrů, ba „permanence v revoluci“. Taková revoluce je ale teprve začátek, protože nikdy nedospěje ke konci: „Účelem revoluce je to, že stále pokračuje.“ Tím se také myslí, že nestačí, že nějaké zákony existují, nýbrž že prosazování zákonů představuje trvalý proces a pokaždé vyžaduje úsilí.

Podívejme se, co se stane, když v liberální demokracii většina utlačuje menšinu, jaké problémy při tom vzniknou. Konkrétně tu jde o vztahy z hlediska sociální psychologie. Z této perspektivy se dá ukázat, že ústavní články ani dobrá vůle nestačí, nýbrž že tu působí mechanismy, které charakterizují i liberální demokracii jako neúplnou. Z tohoto pohledu se zabývá sociolog a psychoanalytik Fritz B. Simon skutečnými poměry sil ve společnosti a nároky na vládnutí.⁵ Zajímají ho konfrontace a s nimi spjaté konflikty a boje mezi nejrůznějšími skupinami, které patří k takzvaným „vítězům“ a „poraženým“. Sportovní utkání ale zná konec a novou hrou začíná nový akt. Podobně se děje v sociálních a společenských kruzích, vlastně v celém společenském životě, ale ve společnosti nemají „utkáni“ jasný konec, nýbrž konflikty se táhnou dál. To znamená, že komplexnost konfliktů, jejich kvalita, historické kořeny a dramaturgie interakcí mezi skupinami se většinou redukuje na rozpoznání vítěze a poraženého. Idea výhry, hrdiny, jeho triumfu a hrozba jeho ponížení patří k nejstarším myšlenkovým figurám evropské kultury. Poskytuje model zároveň pro interakci i komunikaci, podle kterého jsou vystavěny jak nejstarší mýty, tak moderní hollywoodské filmy.⁶ Vítěz společenských bojů potřebuje „pro svůj triumf souhlas a potvrzení podřízeného. Když někdo prohraje, ale vítězství druhého neuzná, boj pokračuje. [...] Odplata a protiútok jsou jenom odloženy.“ To znamená, že „podřízený je vždy ten, kdo rozhodne o porážce a vítězství, nebo vítěze vítězem udělá, k čemuž je potřeba kapitulace.“

Jedná-li se totiž o sociální kontexty, např. o etnické menšiny nebo většiny, kde nejsou společné dějiny obou stran ukončeny, vede vítězství k hegemonii silnějšího. Vítěz se pokouší schéma „vítěz – poražený“ potvrdit a navždy ukotvit. Obě strany – vítěz jako poražený – vstoupí do komunikačního systému „vítěz – poražený“. Ale protože každé vítězství je jenom přechodným koncem interakční epizody, ne ovšem společných dějin, dostane jmenovaná konfigurace charakter bojového vztahu. Ani jeden účastník nemá sílu definitivně vyhrát, ale oba se mohou bránit tomu, aby definitivně prohráli. Každý má právo veta vůči definitivnímu vítězství druhého. Často dochází k „eskalaci

⁴ Gustave Le Bon: *Psychologie der Massen*. Stuttgart 1982, zejména 100, 112 atd.

⁵ Fritz B. Simon: *Tödliche Konflikte: zur Selbstorganisation privater und öffentlicher Kriege*. Heidelberg 2001.

⁶ Fritz B. Simon: *Die Macht des Verlierers*. In: *Süddeutsche Zeitung* (Feuilleton) (14./15.7.2001), č. 160.

obětí“, která získává na strategické váze a která je často úzce svázaná s chorobnými příznaky jako narcisismem nebo pocitem méněcennosti. Simon pohlíží na státy, organizace nebo sociální skupiny (jako etnické menšiny a většiny) a jejich interakce jako na právě takové systémy. Stojí-li ale takové systémy proti sobě, je úplné zničení protivníka téměř vždy vyloučeno. To, co je udržuje při životě, není (nebo ne především) fyzické přežití jejich členů, nýbrž komunikace, která z nich tvoří společnost a která jejich sociální skupinu odlišuje od druhých. Simon říká konkrétně: „Způsoby a sociální zvyklosti jedné kultury, subkultury nebo náboženství se dají jistou dobu potlačovat,“ mohou se násilně rozpustit jejich instituce a organizace, „mohou ale kdykoliv zase ožít, dokud existují lidé, kteří tyto komunikační způsoby znají“. Tak se dá individuální paměť využívat pro přežití sociálních systémů. „To je také důvod, proč jsou vítězství všude tam, kde jsou sváry mezi sociálními systémy (na základě náboženství, etnik atd.), považována za konečné vítězství rozumu a jsou spojena s likvidací lidí – a proč to vlastně nikdy nefunguje. Je totiž téměř nemožné všechny členy jedné sociální jednotky zničit a tím zlikvidovat jejich sociální identitu. Dokud ještě existují lidé, kteří se označují za Židy, Armény, Palestince, křesťany [...], přežívá sociální systém „ti Židé, ti Arméni, ti křesťané atd.“ Zkušenost nás učí, že všem kontrahentům chybí k vyřešení problému fantazie. Kde pokračuje konfrontace, vyvíjí se chronický konflikt, jak je vidět na půl století trvajícím konfliktu mezi Židy a Palestinci. Proto musí být možné spojit řešení konfliktu s pocitem identity, s image, s představami o cti a statusu odpovědných členů obou stran. To je ale možné pouze tehdy, když se zabrání tomu, aby se jedna strana viděla jako ta podřízená, což se dá uskutečnit jenom kompromisem na všech stranách.

Lužičtí Srbové pod vlivem Němců

Co se ale stane, když se podřízený se svým osudem smíří, když je příliš slabý na odpor a jeho ponižování a marginalizování pokračuje? V případě demokratického státu, např. v dnešním Německu, bychom mohli vyhýbavě odpovědět, že všichni (také etnické menšiny) zde žijí v „neutrálně“ fungující liberální demokracii, kde všichni mají stejná práva, tj. i etnické menšiny. Názor, že liberální demokracie je vůči všem neutrální, vehementně odmítá filozof Christoph Menke. Dnešní liberální demokracie podle něj všem členům společnosti nebo státu poskytují nehledě na kulturní rozdíly stejný politický status. Různé způsoby, jak je život nazírán a hodnocen z odpovědných kulturních perspektiv, jsou pro liberální demokracii zdánlivě soukromou záležitostí. To, zda je něco někomu kulturně blízké nebo vzdálené, vlastní nebo cizí, nemá nic společného s právy, která mají pro všechny stejnou platnost. To ale potom naopak znamená, jak píše Menke, že politická práva nemohou brát v potaz kulturní hlediska a hodnoty, které tvoří náš soukromý život. Politická práva tak musí být kulturně neutrální, to znamená, že mezi kulturou a politikou je třeba zřetelně rozlišovat. To by znamenalo, že liberální demokracie nemají vztah ke kulturním hodnotám společnosti. Kdo ale toto tvrdí, namítá rázně Menke, přehlíží skutečnost, že principy sociální demokracie se dají využívat

a uskutečňovat pouze ve světle odpovědných kulturních náhledů a hodnocení. Už samo politické rozhodnutí této otázky je výrazem kulturního hodnocení, které se vůči ostatním deklaruje jako platné právo. Platná liberální, demokratická rovnoprávnost je vlastně vládou určité kulturní perspektivy, v každém okamžiku a na každém místě. To potom také zcela jasně znamená „potlačování nebo přinejmenším marginalizaci jiných kulturních hodnot a nakonec vytvoření homogenity, resp. prosazení kulturní hegemonie.“ Prosazení liberálně demokratické rovnoprávnosti je často rozplynutím ostatních sociálních a kulturních názorů. To můžeme dobře pozorovat např. ve dvojjazyčné Lužici. Lužickosrbské kulturní požadavky se mnohdy staví na jednu rovinu s německými nebo se s nimi zachází jako s požadavky německé většiny. Důsledné prosazení liberálně demokratické politické rovnoprávnosti je ve skutečnosti ničením kulturního myšlení a způsobu života ostatních, v našem případě kulturních potřeb Lužických Srbů. Pro německou většinu, resp. pro politiky je to, ať vědomě či nevědomě, samozřejmé. Kultura lužickosrbské menšiny se podřizuje kvalitativním a kvantitativním normám, které jsou ve skutečnosti zamýšleny, navrženy a zavedeny pro většinu. Tyto normy určují, jak se má co kulturně uspořádat. Ve vzdělávání, médiích nebo kulturních sítích jsou instalovány struktury, které mohou být užitečné, správné a potřebné pro německé obyvatele. Znevýhodňují však kulturní požadavky Srbů, resp. ukazují se pro jejich účely jako kontraproduktivní – i kdyby je Srbové sami nakonec zastávali. Uvedený problém můžeme pozorovat obzvláště v aktuální debatě okolo potřebných reforem ve školském systému. Ačkoliv jsou němečtí politici v diskusích nejprve ochotni akceptovat zvláštní menšinové uspořádání, argumentují nakonec v měřítkách většiny. Tak jedna okresní zastupitelka pořád opakovala stejnou otázku: „Řekněte mi prosím, jak mám Němcům vysvětlit, že chcete tu nebo onu výjimku?“ Ale to je přesně to, co by měla udělat. Mohli bychom vyjmenovat nespočet příkladů z každodenního politického života, ve kterém jsou Srbové stále konfrontováni s měřítky většiny.

Demokratické principy pomáhají stále ještě většině

Liberálně demokratické principy si žádají politickou rovnoprávnost při vymezování celé kultury, která teprve společnost obohacuje. Její základy se ale nedají uskutečnit jinak, než že se prosazují kulturními rozdíly. Liberální demokracie ještě stále fungují tak, že rozdělují svoje a cizí, normální a nenormální. Tím nabývají jejich kulturní principy na platnosti a ty druhé jsou odmítnuty. Také politické (masové) strany v Německu, konzervativní i sociálně demokratické nebo liberální, nemají z pohledu menšiny často vyvážené představy o demokratickém státě a jeho mechanismech, na které se odvolávají a spoléhají. Konzervativci uznávají kulturní homogenitu, na které je založen liberální demokratický stát. Homogenita není nahlížena jako vládnoucí, ale je chápána jako přirozené v „lidu“ existující (menšiny samozřejmě stojí mimo). Naproti tomu sociální demokraté i liberálové popírají, že by demokratický stát měl vůbec zasahovat do kultury, čímž se také k jejím (kulturním) mechanismům vůbec nevyjadřují.

Při veškerém dodržování a prosazování liberálně

demokratických principů se politici demokratického státu chovají k srbské kultuře nediferencovaně, protože legislativní i exekutivní moc tohoto státu v praxi stále ignoruje kulturní zájmy Srbů navzdory akceptování menšinových práv a navzdory saské i braniborské ústavě, ve kterých jsou práva Srbů a podpora a ochrana srbské kultury výslovně uvedeny. Srbové se musí stále tak nebo onak ospravedlňovat, bránit svou existenci a perspektivu. Dominance německé kultury v Lužici se nedá překonat zákony, nýbrž pouze skutečným uznáním autochtonní srbské kultury.

Lužičtí Srbové jsou ve skutečnosti nerovnoprávní

Právě v dnešních proměnách a krizích společnosti se jeví jasné rozpory. I když máme my Srbové vlastní instituce a lužickosrbskou nadaci,⁷ kulturní potřeby Srbů v reálném životě nejsou dostatečně uznávány a stále se marginalizují. A Srbové se s tím smiřují. To je ale dlouhotrvající fenomén. Ve společných německo-srbských dějinách na něj narážíme na každém kroku. Psycholožka Karin Bott-Bodenhausenová ve své práci o pronásledování srbštiny v režimu národního socialismu mimo jiné dokazuje: „Pocit vlastní hodnoty u Srbů po staletí trpěl. Už před rokem 1933 neměla srbština v německém světě žádnou prestiž. Mluvit srbsky bylo v době národního socialismu dokonce rizikem. Pokud Srbové do té doby ještě mohli odmítání svého jazyka snést, byli teď kvůli jejímu používání přímo delikventy.“ Mnozí Srbové se podle autorky cítili opovrhováni a vyřazení ze společnosti. Po porážce národního socialismu v Německu se zdálo zrušení zákazu všeho srbského pro mnohé nepochopitelné, Bott-Bodenhausen cituje dotazovanou osobu: „...že je to možné, že jsme opravdu lidé.“⁸

Přestopředsudky a nepřátelství mezi Němci a Srby nezmizely ani v NDR po druhé světové válce, ani po politickém převratu v roce 1989. Když se uvedené konflikty v demokratickém Německu kompenzují zákony, svobodnými médii a citem pro individuální práva, důstojnost a odpovědnost, nejsou rozpory – jak můžeme zjistit – překonány ani v liberální společnosti. Existence Srbů se bere na vědomí, ale jejich kultura se dostatečně nerespektuje,⁹ většinou se folklorizuje, což je de facto zase marginalizace. Srbové jsou jen nějaká menšina, ale politiky, novináře atd. už dál nezajímá, jakým způsobem se Srbové na menšinu „zmenšili“. Okolnosti, které jsou podobné mechanismům marginalizace a potlačování nebo s nimi svázané, posilují u Srbů komplex méněcennosti. Ten se projevuje v nejistém vystupování, izolaci, samotě a chybějícím sebevědomí.

Z hornolužické srbštiny přeložil **Stanislav Tomčík**.

Dr. Měrcin Wałda (*1951) vystudoval kulturologii na univerzitě v Lipsku. Nyní pracuje jako badatel v oddělení

empirických kulturních výzkumů a etnologie Lužickosrbského ústavu v Budyšině. Zabývá se mj. lidovými zvyky a svátky, rozvrstvením identity a menšinovým sebepocitováním. Publikoval řadu vědeckých i populárních statí.

ROZHOVOR

Záběr SPL by se měl rozšířit, říká její nový předseda Petr Kadlec.

Stal jste se novým předsedou Společnosti přátel Lužice. Avizujete, že na rok a že své předsednictví vnímáte jako přechodné. Přesto nemyslím, že s takovou šarží byste byl smířen. Co tedy plánujete, jak bude či jak má vypadat SPL pod vaším vedením?

Nový předseda SPL
Petr Kadlec.

Přijal jsem funkci předsedy SPL s pokorou u vědomí svého věku a dalších omezení a uvažuji skutečně jenom o ročním působení v této funkci. Přeji si, aby se v řadách SPL našel brzy nový, disponovanější a ochotný kandidát na tuto funkci. Svou činností chci navázat především na práci docenta Petra Kalety. Řada úkolů a činností na roky 2014 a 2015 byla ostatně naplánována a připravena předchozím předsednictvem. Soudím, že zájem SPL by se měl

rozšířit od převážně literárních, historických a společenských oblastí (což je dáno historií SPL) o oblasti mediálního světa (internet, televize, rozhlas, film a video), také o oblasti ekonomiky, sociologie, divadla, sportu a společenské činnosti všedního dne (hry, tanec, folklor atd.) – vše samozřejmě ve vztahu k Lužici a hlavně se zřetelem na mladší generace. Domnívám se, že je nutno dále zlepšovat činnost Hórníkovy knihovny a rozšířit ji o některé oblasti. Pokud jde o pěknou ediční činnost SPL, je to především otázka autorů a zisku grantů.

Jste zvyklý na manažerské pozice ve velkých firmách, pracoval jste jako ředitel televizní stanice OK 3. SPL je nezisková organizace, která trpí všemi neduhy, jež jsou pro takové spolky typické: dlouhým rozmlouváním, rozpaky nad některými přidělenými úkoly, nedochvilností volnočasových aktivit atd. Myslíte, že ty dva světy lze skloubit a přenést trochu mediálního či obchodního ducha do SPL?

Mezi oběma oblastmi je více rozdílů než shod – především činnost členů SPL je založena na bezplatné dobrovolné

⁷ Lužickosrbsky „Założba za serbski lud“.

⁸ Karin Bott-Bodenhausen: Sprachverfolgung in der NS-Zeit, Sorbische Zeitzeugen berichten. Lëtopis (zvláštní sešit) 1997, str. 49.

⁹ Walter Koschmal: Grundzüge sorbischer Kultur. Eine typologische Betrachtung. Bautzen 1995, str. 7; nebo např. tehdejší saský zemský ministr kultury Michael Naumann se na Srby, protestující před saským zemským sněmem 5. 4. 2000, obrátil s otázkou: „Was wollt ihr überhaupt? Wieviel seid ihr denn?“; a mohli bychom jmenovat mnoho dalších příkladů.

aktivitě. Nelze tedy nikoho postihovat za nesplnění úkolů, nedochvilnost atd. přesto mají oba světy něco společného – bez aktivity, reálného posouzení možností, odpovědnosti, přesného a včasného plnění úkolů není úspěchu. Vyzývám proto tímto všechny členy a především předsednictvo SPL, aby takto přistupovali ke své dobrovolné činnosti.

Zaujala mě vaše snaha obohatit česko-lužické vztahy sportovními aktivitami, je to nenadálé a obohacující vidění tradičního svazku, který se vždy opíral zejména o kulturu a vědu. Jaké tedy jsou vaše sportovní plány a co mohou členové SPL očekávat za sportovní akce?

Sportovní aktivity, které považuji za velmi přínosné, lze uskutečnit pouze, najdou-li se mezi členy SPL konkrétní osoby, které tuto činnost zorganizují a zaštití. Myslím přitom především na „malé sporty“ – volejbal, tenis stolní tenis, kuželky, florbal atp. – či například na orientační běh Lužici. Námětů může být hodně, chybí jenom ochotní organizátoři. Přihlásí se někdo?

Letos si připomínáme čtyřicet let od úmrtí lužickosrbského novináře Jurije Wičaze, který velkou část svého života strávil v Praze. Usilujete o získání jeho hrobu do správy SPL. Jaké jsou vyhlídky a měla by SPL spravovat také nějaké další lužickosrbské památky v Česku?

Byla už podána žádost Správě pražských hřbitovů o zařazení hrob J. Wičaze do projektu Adopce významných hrobů. Nejde však pouze o tento administrativní krok, ale i o zvelebení značně zanedbaného hrobu, které SPL uskuteční před uvedeným výročím. Pokud ekonomika a administrativní podmínky dovolí, doporučil bych umístit pamětní desku našemu dlouholetému významnému členu Jiřímu Mudrovi na dům v Letohradské ulici v Praze 7, v němž dlouho žil a tvořil.

Připravil **Lukáš Novosad**.

LETOPIS

16. dubna zemřela básnířka a žurnalistka **Marja Krawcec** (1. 11. 1948 – 14. 4. 2014). Narodila se v domkářské rodině, v letech 1965–1969 absolvovala Lužickosrbský učitelský ústav v Budyšině. Poté do roku 1978 učila na Lužickosrbské

Marja Krawcec. Zdroj: mdr s odkazem na Serbske Nowiny.

polytechnické škole v Ralbicích. Absolvovala tříleté studium na Literárním ústavu v Lipsku a v roce 1981 vydala básnickou prvotinu *Kraj před špihelom* (Země před zrcadlem). Na několik let se vrátila k učitelskému povolání, na počátku devadesátých let dvacátého století působila v Domowině jako regionální mluvčí župy Michała Hórnik a současně působila externě jako spolupracovnice Lužickosrbského rozhlasu pro dětská vysílání. Z jejího pera pochází seriál *Rozhlasová rodina* a nespočetné rozhlasové hry. Vydala také dvě úspěšné básnické sbírky, jež patří k tomu nejlepšímu, co v lužickosrbsky psané poezii v posledních desetiletích vzniklo: *bosy přes ščerniščo* (bosky po strništi, 1986) a *sudžeńca wosrjedź dwora* (soud uprostřed dvora, 1992). Nejnápadnějším znakem její poezie je na první pohled silná koncentrace textů včetně rezignace na interpunkci a obvyklou organizaci verše. Jednotlivé myšlenky v básních nezřídka nabízejí více možností čtení, což je příležitost pro vnímavého čtenáře. Zvláště pozoruhodné jsou její básně s jemnými milostnými motivy a texty inspirované dětstvím a životem na venkově. Píše také knihy pro děti mj. *Knjez Mróz a knjeni Zyma* (Pan Mráz a paní Zima, 1989). Samostatný knižní výbor překladů do němčiny *Ralbitzer Sonntag* (Ralbická neděle) vyšel v roce 1993. V posledním desetiletí Marja Krawcec již považovala své básnické dílo za ukončené a věnovala se zejména spolupráci s rozhlasem. České překlady jejích básní od Josefa Vláška a Zuzany Bláhové-Sklenářové vyšly časopisecky. 29 básní v překladu Milana Hrabala pod názvem *Zátíší uprostřed léta* bylo zařazeno do antologie *Jazyk, jímž porozumíš větru* (Protis 2007). V Marji Krawcec ztrácí lužickosrbská kultura výraznou osobnost. Její básnický hlas zůstane navždy obohacením lužickosrbsky psané poezie.

Připravil **Milan Hrabal**

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za finanční podpory ministerstva kultury ČR ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Janovská Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupkyně vedoucí redaktorky: Eliška Papcunová, vestnik@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasílání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.